ברטנורא על מסכת מקואות

פירוש רבי עובדיה מברטנורא

geulaquiz.com

פרק א

א **שש מעלות במקואות.** מקומות של כינוס מים יש בהן שש מעלות, כל אחת מהן גדולה מחברתה:

מי גבים. חפירה שבקרקע המכונסין בה מים שאינן שאובין והן פחות מארבעים סאה שהוא שיעור מקוה:

גבים. לשון מים מגבא (ישעיה ל׳):

שתה טמא ושתה טהור טמא. אם שתה מאותן המים טמא תחלה ואח״כ שתה מהן הטהור, נטמא הטהור. לפי שנפלה טפה מפיו של טמא לתוך הגבא, ושמא שתה אותה הטהור ונטמא, דהשותה משקין טמאים פוסל את התרומה. והוא משמונה עשר דבר שגזרו בו ביום כדאיתא פרק קמא דשבת. ואע״ג דאינו פוסל את התרומה אלא אם כן שתה רביעית, מכל מקום כשבאה הטפה הטמאה בפיו, טימאה כל המשקין שבפיו. ואותה טפה לא סלקא לה השקה בגבא, דמיירי כשאין בו ארבעים סאה כדקתני בסיפא. וע״י נגיעת הטמא אין מי הגבא מיטמאים עד שיתלשו. והכי איתא בתוספתא:

מילא בכלי טהור. מן המים שבגבא לאחר ששתה בו הטמא. דחיישינן לאותה טפה כדפרישית, נטמא הכלי, שהכלים מיטמאין בנגיעת משקין טמאין:

אם הדיח. את הככר, טמא, ואם לאו טהור, מפני שאין מי גבאין עלולים לקבל טומאה עד שיתלשו, הלכך אם לא הדיח טהור, ואפילו כשהגביה הככר לא הוחשבו מים שבו לקבל טומאה מן הטפה, שנתבטלה הטפה במים הטהורים. אבל כשהדיח, הוחשבו והוכשרו מים שבידיו לקבל טומאה מן הטפה ולא נתבטלה בהן אלא אדרבה נטמאו וטימאו את הככר:

ב **מילא בכלי טמא.** לעיל אשמעינן כשהטומאה באה למים מחמת אדם טמא, והכא אשמעינן כשהטומאה באה מחמת כלי [טמא]:

ג **נפלו מים טמאים.** הכא אשמעינן שמי גבאים הללו מקבלין טומאה על יד משקין טמאין שנפלו בהן:

רבי שמעון אומר בין שהדיח בין שלא הדיח. אכולהו קאי ר׳ שמעון, בין אטומאה שבאה מחמת אדם, בין מחמת כלי, בין מחמת משקין, בכולהו סבירא ליה בין הדיח בין שלא הדיח טמא הככר. וטעמא דרבי שמעון, שאני אומר שטיפת המים טמאים שנפלו מפי הטמא או מן הכלי או מן המשקין טמאין, לבסוף כשנפלו כל המים נשתיירה הטיפה ההיא על הככר וטמאתו. ואין הלכה כרבי שמעון:

ד **או שהלך בהן הטמא ושתה טהור טהור.** שאין מי גבאים עלולים לקבל טומאה עד שיתלשו, כדאמרן לעיל:

אחד מי גבאים מי בורות מי שיחין. כולהו שוין לכל הדינים דתנינן במתניתין עד המעלה השנית. בורות, הן עשויין עגולין. שיחין, ארוכין וקצרים. מערות, מרובעות ומכוסות בקירוי אלא שיש להן פה:

מי תמציות שפסקו. גשמים היורדים על ההרים ומתמצין המים ומבעבעין מן ההרים לאחר שפסקו הגשמים ופסקו ההרים מזחילתן, אותן המים הנשארים הן כמי גבאים, ואם שתה מהן אדם טמא או מילא בכלי טמא או נפלו בהן משקין טמאין, אין הטיפה הטמאה מתבטלת בהן. אבל כל זמן שלא פסקו ההרים מזחילתן, אע״פ שפסקו הגשמים, אין נחשבין כמי גבאים, ומי הגשמים הנזחלין אחר כך מן ההרים מבטלים הטיפה הטמאה אע״פ שהמים הראשונים לא בטלוה. והכי תנן בפרק ב׳ דמכשירין (משנה ב׳) מי שפיכות שירדו עליהם מי גשמים, אם רוב מן הטהור, טהור. אימתי, בזמן שקדמו מי שפיכות, אבל קדמו מי גשמים, אפילו כל שהוא, מי שפיכות טמא:

הקרובים לעיר ולדרך טמאים. דחיישינן שמא שתה [מהן] טמא או מילא בכלי טמא:

עד שיהלכו רוב בני אדם. השיירות ההולכות בדרך רחוקה. דאז טמאים, שמא שתה מהן אדם טמא או מילא בכלי טמא:

ה **מאימתי טהרתן.** של קרובים ורחוקין:

משירבו וישטופו. משירדו גשמים וירבו מי הגשמים על המים שהיו בהם כבר קודם ששתה [מהם] הטמא או שמילא מהם בכלי טמא, וגם שיהיו שוטפין ויעברו על שפת הגבא ויצאו לחוץ. ושיעור השטיפה, כל שהוא:

רבו. לא כבית שמאי דבעו תרוייהו שירבו וישטופו, אלא כיון שרבו מי גשמים שבאו אח״כ על המים שהיו בהן בשעת טומאתן, נטהרו, אע״פ שלא שטפו ויצאו לחוץ:

ר׳ שמעון אומר משטפו. מי גשמים על גדותיו של גבא ויצאו לחוץ, נטהר הגבא:

אע״פ שלא רבו. מי הגשמים שבאו אחרי כן על המים שהיו בגבא בשעת טומאתן:

כשרים לחלה. מי גבאים הללו דתנן במתניתין, כשרים להשתמש בהן לחלה, ללוש ולבשל בהן חלה:

וליטול מהן לידים. לכל דבר שצריך נטילת ידים:

ו **מי תמצית שלא פסקו.** ההרים מזחילתן ועדיין הן מבצבצין מימי הגשמים שירדו עליהן, אלו מבטלים הטפה הראשונה הטמאה שהיתה בגבא. לפיכך שתה טמא ושתה טהור כל זמן שלא פסקו, טהור, דמים טמאים שנפלו שם, נטהרו. וזו היא המעלה, דהני דלעיל לא עלתה טבילה למים הטמאים, ואילו הכא עלתה. אבל אין כשרים לטבילת אדם וכלים וידים:

ז **טובליו.** בני אדם כל גופו:

ומטבילין. הכלים, והידים למידי דבעי טבילת ידים ולא סגי בנטילה, כגון לקודש:

מעין. שמימיו נובעים, והמים הנובעים מעטים מן המים שאובין ששפכו בתוכו:

שוה למקוה לטהר באשבורן. ולא בזוחלין. דקיי״ל מעין מטהר בזוחלין ומקוה מטהר באשבורן, והאי משום מים שאובים מרובים שבו שוה למקוה לטהר באשבורן ולא בזוחלין:

ולמעין להטביל בו בכל שהוא. ולא בעי ארבעים סאה כמקוה, דאין מקוה מטהר בפחות מארבעים סאה, והאי מטהר בכל שהוא כמעין:

ח **מים מוכין.** מים נובעים שהן מלוחים או חמים:

שהן מטהרים בזוחלין. ואילו מעין שמימיו מועטים דלעיל אינו מטהר בזוחלין אלא באשבורן:

מים חיים. נובעים שאינן מוכין:

שהן טבילה לזבים. דכתיב (ויקרא ט״ו:י״ג) ורחץ את בשרו במים חיים:

והזייה למצורעים. דכתיב בהו (שם י״ד) אל כלי חרש על מים חיים:

וכשרים לקדש בהן מי חטאת. דכתיב בהו (במדבר י״ט:י״ז) מים חיים אל כלי:

פרק ב

א **הטמא שירד לטבול.** ספיקו טמא. דאוקי גברא אחזקתיה ובחזקת טומאה הוא:

ב **בין ברשות היחיד בין ברשות הרבים טמאות.** אע״ג דספק טומאה ברשות הרבים ספיקו טהור, הרי ספק טהרה הוא ולא ספק טומאה:

בטומאה חמורה. באב הטומאה שמטמאתו מן התורה:

טומאה קלה. דרבנן:

אכל אוכלים טמאים. אכל חצי פרס מאוכלים טמאים, או שתה רביעית משקין טמאין, נפסל גופו מלאכול בתרומה, ופוסל את התרומה מדרבנן. וכולן משמונה עשר דבר שגזרו בו חכמים, וכולן מפורשים פרק קמא דשבת:

ואפילו טבל. דהשתא איכא תרתי לריעותא, שמא לא טבל כלל, ואפילו טבל, שמא קודם טבילה נתחסר, אפילו הכי ספיקו טהור:

רבי יוסי מטמא. ואפילו בטומאה דרבנן. משום דגברא בחזקת טומאה:

אבל ספיקו ליטמא ולטמא. כגון ספק אכל אוכלים טמאים או לא אכל, הרי ספיקו ליטמא. או ודאי אכל אוכלים טמאים, ספק נגע בככר של תרומה ספק לא נגע, הרי ספיקו לטמא, בהני מטהר רבי יוסי, דאין כאן חזקת טומאה. ואין הלכה כר׳ יוסי:

ג **ספק מים שאובים שטיהרו חכמים.** במסכת טהרות פרק הזורק טומאה, תמן תנינן, אלו ספיקות שטיהרו חכמים ספק מים שאובין למקוה:

ספק נפלו. שלשה לוגין מים שאובים במקוה חסר:

ספק יש בהן ארבעים סאה. כלומר ספק היה במקוה ארבעים סאה כשרים קודם שנפלו השאובין, דשוב אין השאובין פוסלין אותו:

שיש לו במה יתלה. שיש לו מקום לתלות נפילתן שלא גרמו לו פסול:

שאין לו במה יתלה. דמה נפשך בהי מינייהו דנפל פסלוהו, הלכך שניהם פסולין. והאי דמטהרינן הכא ספק מים שאובין במקום שיש לו במה לתלות, היינו משום דשאובין דרבנן. והא דתניא בתורת כהנים אך מעין ובור מקוה מים, מה מעין בידי שמים אף מקוה בידי שמים, אסמכתא בעלמא היא:

ד **בתחילה.** שלא היה במקוה מים כלל כשנפל בו רביעית מים שאובין, ונשלם אחר כך שיעורו במי גשמים:

על פני המים. לאחר שהיו בו הרבה מים כשרים:

וחכמים אומרים. והלכה כחכמים:

ה **של לוג לוג.** לוג אחד בכל גומא:

עד שלא הגיעו לגומא שלישית כשר. דהוי ליה כמקוה שלם שנפלו לתוכו שלשה לוגין מים שאובין דלא פסלוהו, והכא נמי הואיל והיו במקוה ארבעים סאה קודם שהגיעו המים לגומא שלישית, לא נפסל המקוה:

כמקוה סמוך למקוה. כמקוה כשר הסמוך לשאוב, שזה עומד בכשרותו וזה עומד בפסלותו, והכא נמי המים שבגומות כעומדים בפני עצמם חשיבי ולא כמעורבין. ואין הלכה כר׳ שמעון:

ו **המסנק.** כמו המסלק. שמסלק את הטיט לצד אחד. ולא שתלש הטיט מן המים, אלא בתוך המים סילקו לצד אחד. שאם תלשו מן המים נחשב כשאוב, ואם משכו ממנו שלשה לוגין פוסל את המקוה. ודוקא כשאין במקוה ארבעים סאה, הוא דשלשה לוגין מים שאובין פוסלין את המקוה. אבל אם היו בו ארבעים סאה, אין כל מים שאובין שבעולם פוסלין אותו:

ור׳ שמעון מכשיר. משום דאין מתכוין לשאיבה אלא לסלק את הטיט למקום אחד. ואין הלכה כר׳ שמעון:

ז **לנגבן.** תרגום והנה חרבו, והא נגובו. ודוקא לנגבן, שלא נתכוין לקבל המים, לכך לא נעשו שאובים, דכתיב אך מעין ובור, מה מעין שאין בו תפיסת ידי אדם, אף בור שאין בו תפיסת ידי אדם:

אם עונת גשמים היא. שנתקשרו שמים בעבים וירדו גשמים:

אם יש בו כמעט מים בבור גרסינן. ולא גרסינן או:

ישבר. הקנקנים ויפלו המים שבתוכן לבור, דהמשכה היא, כיון שמתוך כלים שבורים נופלים לבור:

ואם לאו. שאינה עונת גשמים, אי נמי שאין מים בבור:

לא ישבר. דאם אינה עונת גשמים הרי לא יוכל לעשות מקוה מן המים שבקנקנים בלבד, דסבירא ליה לרבי אליעזר שאובה שהמשיכוה כולה או רובה, פסולה. אבל כשהיא עונת גשמים, ישבר להמשיך אלו המים ויתמלא רוב המקוה במי גשמים. וכשאין בו מים כלל, לא ישבר אע״פ שהיא עונת גשמים, שמא יפלו מן המים לבור רביעית קודם שבירה. ור׳ אליעזר לטעמיה דאמר לעיל רביעית מים פוסלים את המקוה (לכתחילה):

[בתחילה] רבי יהושע אומר בין כך ובין כך ישבר. דקסבר שלשה לוגין פוסלין את המקוה בין בתחילה בין בסוף, ולא רביעית, ולא חיישינן שמא יפלו לבור שלשה לוגין קודם שבירה. ואף על גב דלאו עונת גשמים היא, ישבר, דיכול להמשיך עד שיעור מקוה, דקסבר שאובה שהמשיכה כולה, טהורה. ואין הלכה כר׳ אליעזר:

או יכפה. שכופה הקנקנים שעל הגג שלא יפלו המים מתוכן לבור, אלא יפלו לצד אחר ומשם נמשכים לבור:

אבל לא יערה. שאם הגביה הקנקנים ועירה אותן, נעשו כמים שאובין, שהרי יש בהן תפיסת ידי אדם:

ח **הסייד.** אומן הסד את הבור בסיד כדי שיחזיק מימיו, ודרכו להביא הסיד לבור בעציץ, ואותו בור היו בו מים כשרים ונשקע העציץ לתוך המים ונתמלא:

אם היו המים צפים על גביו כל שהו ישבר. שלא נשאבו המים, דכל שעה הן מעורבין. אבל אם היה מעלה העציץ בידו היו נפסקים ונעשים תלושין:

ואם לאו. שאין המים צפים על גביו:

לא ישבר. וכשאינה עונת גשמים איירי. דאם היה עונת גשמים כיון דאיכא מים בבור ישבר, כדאמרן:

רבי יהושע אומר בין כך ובין כך ישבר. דיכול להמשיך, כדפרישנא לעיל:

ט **המסדר קנקנים בבור ונתמלאו אף על פי שבלע הבור את מימיו.** ואין מים בבור אלא אלו שבקנקנים:

הרי זה ישבר. כר׳ יהושע דאין רביעית פוסל, ומשבר את הקנקנים ועושה מקוה בתחילה:

י **רבי יהושע אומר בטיט ובמים.** כשהמים צפים על גבי הטיט ואפילו רגליו שוקעות בטיט מטבילין לר׳ יהושע, מפני שהמים מקדימים. ור׳ אליעזר לית ליה האי סברא. אבל אם היה מטביל כלי קטן במים הצפים על גבי הטיט, בהא מודה ר׳ אליעזר דעלתה לו טבילה, כיון שלא היה שוקע בטיט כלל ומצטרף להשלים ארבעים סאה. והלכה כרבי יהושע:

שהקנה יורד מאליו. שהוא רך ונימוח כל כך שאם ישימו בו קנה ישקע בטיט מאליו:

מקום שאין קנה המדה עומד. קנה שמודדין בו אינו עומד מאליו בתוכו, וזה אינו רך ונימוח כראשון:

משקולת. בדיל של הבנאים. וכל השיעורין הללו כל אחד מוסיף בקושי הטיט ועביו, שהראשון רך מכולם, והשני קשה הימנו, והשלישי קשה הימנו,

וכן כולם:

בפי חבית. שפיה צר וקטן. ואם הטיט רך כל כך שיכול לישפך ולהיכנס בפי הצר של חבית, עלתה לו טבילה:

שפופרת הנוד. שפופרת של קנה שמניחין על פי הנוד ששופכים לתוכו. ושיעור הנקב של שפופרת הנוד, שיהיו חוזרות בו שתי אצבעות בינוניות, שהן רוחב שתי אצבעות הראשונות של פס היד, לא הגודל:

הנמדד בלוג. כל זמן שהוא רך כל כך שהוא נמדד בלוג והוא כלי שמחזיק שש ביצים, הוא נמדד עם המקוה וטובלין בו. והלכה כרבי יהודה:

פרק ג

א **רבי יוסי אומר.** ולזה לוג ומחצה ונתערבו. והרי יש כאן שלשה לוגין מים שאובין שהן פוסלין את המקוה, אע״פ כן כשרין:

שלא נקרא עליהם שם פסול. שאם היו מוסיפין מים כשרין בכל אחד עד תשלום שיעור של מקוה, היה כל אחד מהן כשר:

ונחלק לשנים. והוסיפו בכל אחד מים כשרים עד שיש בכל אחד מהם כשיעור מקוה:

פסול. כל אחד מהן:

וחסר אפילו קרטוב. לאחר שנפלו עליו שלשה לוגין מים שאובין מצומצמים נחסר ממנו אפילו קרטוב של מים:

כשר. להוסיף עליו מים ולהשלימו לשיעור מקוה. שאי אפשר שבאותו קרטוב שחסר, לא חסר מעט מן השלשה לוגין, ונמצא שלא היה בו שלשה לוגין מים שאובין:

קרטוב. חלק מס״ד בלוג:

עד שיצא ממנו מלואו. המים שהיו בו תחילה כשנפלו בו שלשה לוגין מים שאובין:

ועוד. מעט יותר כדי לחסר משלשה לוגין. כגון מקוה שהיו בו עשרים סאה מים כשרים ונפלו לתוכו שלשה לוגין מים שאובין ונתמלא אח״כ מי גשמים, לעולם הוא בפסולו עד שיוציא ממנו עשרים סאה שהיו שם תחילה, ועוד מעט יותר, למעט שלשה לוגין:

ב **שיעמיד בחצר ארבעים סאה.** מקוה כשר למטה מן הפסול, ופותקן לכשר כדי שיתחברו, ויטהר העליון הפסול מן התחתון הכשר, דאמרינן גוד אסיק. וכל שכן אם הכשר למעלה והפסול למטה, דאמרינן גוד אחית:

אא״כ פסק. שפסקו מימיו ויצאו ממנו מלואו ועוד כדאמרן. ויש גורסים אא״כ פקק, כלומר אא״כ סתם על המקוה אשר עשה עד שלא יגע אחד באלה המים. וגירסא ראשונה נראה לי עיקר. ואין הלכה כר׳ אלעזר בן עזריה:

ג **והאמה נכנסת לו.** כגון מי גשמים שבאו מן המדרון ונכנסים לו:

הסוחט את כסותו. והמים שהיו נבלעים בו חשיבי מים שאובים, וכשהוא סוחטן לתוך הבור הן באין ממקומות הרבה שמכאן ומכאן לבגד:

והמערה מן הצרצור. כלי חרס שעושין על פיו שבכה כמין מכבר מעשה רשת, והמערה ממנו מטיל המים ממקומות הרבה:

ר׳ עקיבא מכשיר. קסבר דאין שלשה לוגים מים שאובין פוסלין את המקוה אא״כ מטילן למקוה מכלי אחד וממקום אחד, משא״כ בכסות וצרצור:

וחכמים פוסלים. דסברי שלשה כלים מצטרפין:

לא אמרו מטילין אלא מטיל. כל זה קיבל ר׳ עקיבא מרבותיו, דכלי המטיל שלשה לוגין מים למקוה פוסל את המקוה:

ולא כך אמרו אלא שנפלו. ולא שנא מכלי אחד או מכלים הרבה. ואין הלכה כר׳ עקיבא:

ד **מכלי אחד משנים וכו׳** סיומא דמלתייהו דרבנן היא:

תשעה קבין מים. בעל קרי חולה שאינו יכול לטבול, אם נתנו עליו תשעה קבין מים, טהור. ואשמעינן מתניתין דלא שנא מכלי אחד לא שנא משנים או שלשה כלים:

וכן טהור שנפלו על ראשו ועל רובו שלשה לוגין מים שאובין. דפוסל את התרומה, כדאמרינן פרק קמא דשבת [דף יג], הני שלשה לוגין משנים או שלשה כלים מצטרפין, מארבעה אין מצטרפין:

במה דברים אמורים. דמשנים ושלשה כלים מצטרפין:

בזמן שלא נתכוין לרבות. אמקוה קאי, שלא נתכוין להוסיף עליו כדי להרבות בו מים:

אפילו קרטוב. שיעור מועט, אחד מס״ד בלוג:

פרק ד

א **המניח כלים תחת הצנור.** מרזב שמי גשמים נכנסים בו ויורדים דרך פיו למקוה. והכא מיירי בצנור של עץ שקבעו ולבסוף חקקו, דהואיל ולא היה תורת כלי עליו כשקבעו, אע״פ שחקקו אחרי כן לא חשיבי המים שבתוכו מים שאובים, הואיל ולא היה תורת כלי עליו בתלוש:

ואחד כלים קטנים. דלא תימא דלא חשיבי:

אפילו כלי גללים. דלא חשיבי כלים לענין טומאה, חשיבי כלים לפסול את המקוה, אפילו אם שברם או כפה אותם, דלא דמי למניח קנקנים בראש הגג לנגבן:

ובית הלל מטהרין בשוכח. בפרק קמא דשבת בגמרא, מוקמי פלוגתייהו כשהניחן תחת הצנור בשעת קישור עבים ונתפזרו ושכחן וחזרו ונתקשרו, דבית שמאי סברי משום פיזור עבים לא נתבטלה מחשבתו הראשונה, דגלי דעתיה שרצה שיפלו לתוכן. ובית הלל סברי בטלה מחשבתו, דכי נתפזרו, אסח דעתיה, דקסבר לא ירדו גשמים עוד. אבל הניחן תחת הצנור בשעת קישור עבים ואיחרו הגשמים לבוא ויצא למלאכתו ושכחן, דברי הכל הואיל ומתחילה לכך נתכוין לא בטלה מחשבתו בשכחתו. ואם הניחן בשעת פיזור עבים, דברי הכל טהורים, שלא נתכוין מתחילה לכך:

בשוכח בחצר שהוא טהור. בחצר שלא תחת הצנור, ונתמלאו מן הנוטפין ונפלו למקוה. דדוקא תחת הצנור הוא דפליגי בית שמאי, דגלי דעתיה דרצה שיפלו לתוכן, ומשום פיזור לא בטלה מחשבה קמייתא. אבל מניח בחצר, אפילו בשעת קישור, לא מוכחא מעיקרא מחשבתו קמייתא שפיר, הלכך בטלה כשנתפזרו:

עדיין מחלוקת במקומה עומדת. שלא עמדו למנין על כך ולא רבו תלמידי בית שמאי:

ב **המניח טבלא תחת הצנור.** להמשיך המים למקוה:

אם יש לה לבזבז. שפה סביב מארבע רוחותיה, כדי שיהיה לה בית קיבול:

פוסלת את המקוה. דהוו להו מים שאובים. ומשום צנור לא היה מפסיל מקוה, דאיירי בצנור שקבעו ולבסוף חקקו כדפרישית:

זקפה לידות. כדי שתודח מטנופת שבה:

אינה פוסלת את המקוה. דלא קיימא כדרך קבלתה:

ג **החוטט בצנור.** דרך צנור להיות פתוח משני צדדים, ואין פוסל את המקוה אא״כ חקק בו חקק מעט כדי לקבל צרורות המעכבים הלוך המים, וכשחקקו ולבסוף קבעו איירי, הואיל והיה עליו תורת כלי כשהיה תלוש, הרי המים העוברים בו שאובים הן ופוסלים את המקוה:

ובשל חרס. לא חשיב כלי אא״כ יש לו בית קיבול של רביעית:

לא אמרו רביעית אלא בשברי החרס. דוקא בכלי חרס לאחר שנשבר בעינן שיהא השבר מחזיק רביעית. אבל מתחילתו אפילו כל שהוא חשוב כלי. ואין הלכה כר׳ יוסי:

מתחלחלים. מתגלגלים בתוך בית קיבול, שאינם מהודקים בו אע״פ שנתמלא מהם אלא מתנענעים אילך ואילך. לשון ותתחלחל המלכה (אסתר ד׳):

פוסלין את המקוה. דלא נתבטל קיבולו:

ירד לתוכו. לתוך בית קיבולו:

עפר ונכבש. שהעפר נקבע ונעשה מהודק יפה והמים עוברים עליו. תרגום במסלה נעלה (במדכר כ׳) באורח כבישא נסק:

כשר. דאין כאן בית קיבול:

סילון וצינור ומרזב. אחד הוא:

שהוא צר מכאן ומכאן. משני פיותיו, ממקום שהמים נכנסים בו וממקום שיורדים ממנו למקוה:

ורחב באמצע. אפילו הכי לא חשיב לקבלה כל זמן שלא חקק בו לקבל צרורות:

ד **מים שאובים.** שהן פסולים למקוה.

ומי גשמים. הכשרים.

שנתערבו בחצר או בעוקה. גומא שהמים מתקבצים בהן, או על מעלות המערה, ומשם נמשכו וירדו למקוה:

אם רוב מן הכשר. כגון שכ״א סאה מהן מי גשמים. וי״ט מים שאובין, כשר:

היו מקלחין בתוך המים. שלא ירדו למקוה על ידי המשכה דרך החצר והעוקה ומעלות המערה, אלא מן הכלים עצמן היו מקלחין לתוך המקוה:

ואם לאו פסול. דשלשה לוגין מים שאובים פוסלים כשנפלו למקוה שלא כדרך המשכה. אבל דרך המשכה אין פוסלין עד שיהיו הרוב מים שאובים, אפילו המים שאובין בפני עצמן שלא נתערבו בכשרים, אין פוסלין דרך המשכה אלא ברוב. כגון מקוה שיש בו כ״א סאה מי גשמים, ממלא בכתף וממשיך לתוכו י״ט סאה מים שאובים וכשר, הואיל והרוב מים כשרים. וכן הלכה:

ה **השוקת.** אבן חלולה שעל שפת המעין, והמים נכנסין לה דרך חור שבדופנה, ומשקין בה הבהמות:

אין ממלאים ממנה. מים למי חטאת:

ואין מקדשין בה. אין נותנים אפר פרה על המים שבתוכה, דאינה חשובה כלי. והכא מיירי בסלע מחובר שחקקו, ואפילו תלוש שחיברו ולבסוף חקקו, הואיל ולא היה עליו שם כלי בתלוש אינו חשוב כלי:

ואינה צריכה צמיד פתיל. אם היא באוהל המת, מצלת על מה שבתוכה בכיסוי לבד בלא צמיד פתיל, לפי שאינה חשובה כלי אלא כבור ודות שמצילים על מה שבתוכם בכיסוי לבד:

ואינה פוסלת את המקוה. אם נפלו מי גשמים מתוכה למקוה אין נחשבים מים שאובים לפסול את המקוה:

וכמה יהא בנקב. לבטלה מתורת כלי שלא תפסול את המקוה מטעם שאיבה:

כשפופרת הנאד. ושיעורו שיהיו שתי אצבעות של יד הסמוכות לגודל חוזרות ברחבן בריוח בתוך הנקב:

שוקת יהוא. כך היתה נקראת:

וכל טהרות של ירושלים נטבלים על גבה. שמטבילים בתוכה ועושים טהרות. ולא היה בשוקת ארבעים סאה, אלא מקוה שלם היה בצדה, ומי השוקת מתערבים בו דרך נקב כשפופרת:

עד שתפחת רובה. אפילו יש בנקב כשפופרת הנאד, לעולם תורת כלי עליה עד שתשבר רובה:

פרק ה

א **מעין שהעבירו על גבי השוקת.** שהוא כלי. ולא שוקת שבסלע:

פסול. להטביל במים שבתוך השוקת ובמים שיוצאים ועוברים מן השוקת לחוץ, הואיל ומי המעין כולם שופכים לתוך השוקת. אבל אם מי המעין עוברים על שפת השוקת כל שהוא, אף על פי שמקצתם עוברים בתוך השוקת, כשר להטביל במים שעל שפת השוקת או חוצה לה, דמעין מטהר בכל שהוא:

והפסיקו. שאין מי הבריכה מחוברין למעין:

הרי הוא כמקוה. ואין מטהר בכל שהוא, עד שיהא שם ארבעים סאה:

חזר והמשיכו. שחיבר מי המעין לבריכה:

פסול לזבים. דכבר פסק חיותן. וזבים ומצורעים ומי חטאת כתיב בהו מים חיים:

ב **העבירו על גבי כלים.** שהעביר המעין על דופני הכלי מבחוץ:

הרי הוא כמו שהיה. לטהר בזוחלים ובכל שהוא:

הרי הוא כמקוה. דבעי ארבעים סאה ובאשבורן:

ובלבד שלא יטביל על גבי ספסל. גזירה שמא יטביל בכלים. והלכה כר׳ יוסי:

ג **שהוא מושך כנדל.** שמימיו זוחלים במקומות הרבה, כשרץ זה שמרבה רגלים, וקורין לו בלע״ז צנטופיד״י:

ריבה עליו. מים שאובים, עד שנמשכו ונתגדלו המקומות שמימיו זוחלים שם:

הרי הוא כמו שהיה. המקומות הללו מטהרים בזוחלים ובכל שהוא כמו שהיו בתחילה:

היה המעין עומד. ולא היו מימיו נזחלים, וריבה עליו מים שאובים ונתגדל המעין עד שמימיו נזחלים אילך ואילך מחמת המים שאובין:

שוה וכו׳ למעין. המקומות הללו שהמים נזחלים בהם, שוין למעין שמטהרים בכל שהן, ושוים למקוה שאין מטהרים בזוחלין אלא באשבורן. פירוש אחר, ריבה עליו והמשיכו, הרחיב הבריכות שהיו מושכות מים מן המעין ההוא והגדילן, הרי הוא כמות שהיה, דבמקום שהיו מימיו זוחלים קודם

שריבה עליהן והרחיבן, שם מטהר בזוחלין, ומן הצדדים אין מטהר אלא באשבורן. אבל אם לא היו מימיו זוחלים אלא עומדים, וריבה עליו, שהרחיב מקום עמידתן, והמשיכם, שעשה מקום עמידתן זוחלין, שוה למקוה לטהר באשבורן, ואין מטהר בזוחלין, מאחר דעיקר מקום המעין אינן זוחלין:

ד **הים הגדול כמקוה.** לא קרא הכתוב מקוה אלא לים הגדול, דביה משתעי קרא במעשה בראשית, ששם נקוו כל מימי בראשית:

ולא נאמר ימים. בלשון רבים, אלא מפני שמעורבין בו מיני ימים הרבה, שכל הנחלים הולכים אליו:

רבי יוסי אומר כל הימים. וים הגדול נמי תורת מעין עליהם לענין שהם מטהרין בזוחלין, מפני שהנחלים הולכים וזוחלין עליהם. אבל פסולין הן לתורת מים חיים, שהכתוב קראן מקוה. והלכה כר׳ יוסי:

ה **הזוחלין.** כגון נהרות שהן זוחלין, הרי הן כמעין ומטהרין בזוחלין ובכל שהן:

והנוטפים. כגון מי גשמים:

כמקוה. לטהר בארבעים סאה ובאשבורן:

שהם כשרים. כזוחלין. הואיל ונוטפין מועטים. ואפילו במקום שאין כדי טבילה בזוחלין אלא אם כן נוטפין משלימים להם:

ונוטפין שעשאן זוחלין. כגון מקוה שפרץ על שפתו ומימיו יוצאין וזוחלין:

סומך אפילו מקל. או קנה, או זב או זבה סומכין ביד או ברגל, וסותמין מקום יציאת המים עד שיעמדו המים במקום אחד ונעשים אשבורן, ויורד הטמא וטובל:

כל דבר שהוא מקבל טומאה. לא מיבעיא זב וזבה שהן טמאין, שאינן יכולים לסתום מקום יציאת המים בידיהם או ברגליהם כדי להעמיד המים ולעשותן אשבורן, אלא אפילו טהור גמור, הואיל והוא מקבל טומאה:

אין מזחילין בו. כלומר אין מעמידין בו מקום הזחילה כדי שיעשה אשבורן ויוכל לטבול בו. וטעמא דרבי יוסי, דאמר קרא מקוה מים יהיה טהור, הוייתן תהא על ידי טהרה. והלכה כרבי יוסי:

ו **גל שנתלש.** מן הים שהולך וסוער:

ונפל על האדם ועל הכלים טהורים. לחולין בלבד, דחולין לא בעו כונה. אבל למעשר שני ולתרומה, לא טהר הטובל עד שיכוין:

טובלין. איש ואשה:

ומטבילין. כלים או ידים במקום שצריך טבילת ידים, כגון לקודש דלא סגי בנטילה:

חריצין. רחבים ומרובעים כמערה, אלא שאינן מקורין:

נעיצין. קצרים מלמטה ורחבים מלמעלה:

פרסת חמור. והוא הדין פרסת כל בהמה:

המעורבת בבקעה. גומא שנעשית בקרקע על ידי פרסת רגל של בהמה ונתקבצו בה מים, והיא מעורבת למקוה של ארבעים סאה על יד נקב כשפופרת הנוד, מטבילין בה:

חרדלית. כמו הר דלית זרם מים הבאים מדליו של הר, פירוש מגובה ההר ואפילו אין מתחלתן ועד סופן אלא ארבעים סאה מטבילין בהן לבית שמאי.

ובית הלל אומרים אין מטבילין. עד שיהיו ארבעים סאה במקום אחד, שאין חרדלית מטהרת אלא באשבורן:

שגודר כלים וטובל בהם. עושה מחיצה בכלים כדי שיעכבו הילוך המים ולא יהיו זוחלין, וטובל באותן המים שבתוך מחיצת הכלים שהן כמי מקוה

וכלים שגדר בהן לא הוטבלו. לפי שלא הוטבל כל הכלי במים שבתוך המחיצה, כי אם הצד שכלפי החרדלית ולא צד שכלפי חוץ. ואי קשיא, והא אמר ר׳ יוסי לעיל כל דבר שהוא מקבל טומאה אין מזחילין בו, והיכי פליג אבית הלל שמודים שגודר כלים וטובל בהן. יש לומר, דהאי ומודים אסיפא קאי, דאמר וכלים שגדר בהן לא הוטבלו, והכי קאמר, מודים בית שמאי לבית הלל שהגודר כלים וטבל בהן, כלים שגדר בהן לא הוטבלו. אבל בית הלל לעולם סברי שאין גודר כלים וטובל בהן, כר׳ יוסי דאמר כל דבר שהוא מקבל טומאה אין מזחילין בו. והכי משמע בתוספתא:

פרק ו

א **כל המעורב.** חורי המערה. חורין שבתוך המקוה. ומשום שרוב טבילות שלהן במערות, קרי למקוה מערה:

כמה שהן. אע״פ שאין נקובין כשפופרת הנוד:

עוקת המערה. גומא שבשולי המקוה, אין מימיה נחשבין עם מימי המקוה שלמעלה מהן להיות כשרי לטבול בהן, אלא אם כן יש ביניהן כשפופרת הנוד לחברן:

אמר ר׳ יהודה אימתי. לא בא ר׳ יהודה לחלוק אלא לפרש:

בזמן שהיא מעמדת את עצמה. כשבא לטבול בעוקה, העוקה היא מעמדת את עצמה, ואין הגג המפסיק בינה ובין המערה נופל מאליו:

אבל אם אינה מעמדת את עצמה. ובשעה שבא לטבול, נופל גג העוקא, שהוא תחתית המקוה, ומתערבים מימי המערה במי העוקה:

מטבילין בה כמו שהיא. אפילו אין בנקב כשפופרת הנוד:

ב **והטבילן הרי אלו טהורים.** ואפילו אין פי הדלי רחב כשפופרת הנוד. וכגון שהדלי עצמו טמא וצריך טבילה, דמגו דסלקא ליה טבילה לדלי, סלקא ליה נמי למה שבתוכו:

ואם לא טבל. גרסינן. כלומר ואם הדלי טהור ואינו מטבילו, שאינו צריך טבילה:

עד שיהו מעורבין כשפופרת הנוד. אין הכלים שבתוכו טהורים עד שיהיה בפי הדלי כשפופרת הנוד:

ג **בזה עשרים ובזה עשרים.** מים כשרים, ובשלישי עשרים סאה מים שאובין:

וטבלו ונתערבו. על ידי טבילתן צפו המים והשיקו ונתחברו שלשתן זה בזה:

המקואות טהורים. אפילו השאוב. שהרי שני הכשרים מתערבים יחד ויש כאן שיעור מקוה ארבעים סאה מים כשרים, וכשמתחבר להן השאוב שהמים צפין על גביהן מחמת הטובלים, הוכשרו מימיו לטבילה:

היה השאוב באמצע. מחמת שהשאוב מפסיק בין שנים החיצונים הכשרים, אין הכשרים מתערבין זה עם זה:

המקואות כמות שהיו. שהכשרים כשרים להקוות עליהן להשלים ארבעים סאה כשרים, והשאוב אין כשר להקוות עליו. ואע״פ שמימי השאוב מתערבים עם כל אחד, לא מיפסלי להקוות עליהן, דדרך המשכה נתערבו ולא נפלו מן הכלי לכשרין, ומה שירדו ממנו לכל אחד, נתבטל ברוב קודם שירדו למקוה:

ד **שהיו בהן שלשה לוגין מים.** בלועין ודבוקין בהן, אבל אינן נראין בעין, הלכך לא גזרו רבנן דאין זה מקרי נפלו:

ה **השידה והתיבה.** כלים גדולים של עץ ומונחים בתוך מקוה כשר:

אלא אם כן היו נקובים כשפופרת הנוד. דומיא דעוקה דאמרינן לעיל שצריך שתהא נקובה כשפופרת הנוד:

בכלי גדול. כגון בר תשעה טפחים או יותר, דמיעוטו הוי ארבעה טפחים, סגי בנקיבת ארבעה טפחים. ואין הלכה כרבי יהודה:

שק או קופה. סל עשוי מנצרים של ערבה קלופין:

מטבילין בהן כמו שהן. אם הן בים. ולא בעו נקיבה כשפופרת הנוד, שכולם מלאים נקבים ובטלים מים שבתוכן לגבי מי מקוה:

אינן פוסלין את המקוה. משום מים שאובין:

ומעלין אותן כדרכן. כגון במקוה שיש בו ארבעים סאה מצומצמות דאמרינן לקמן דכר וכסת של עור כיון שהגביה שפתותיהם מן המים, המים שבתוכן שאובין, כיצד יעשה, מטבילן ומעלה אותן דרך שוליהן, ובשק וקופה לא חיישינן, דלא חשיבי מים שבתוכן שאובין לפסול את המקוה:

ז **עירוב מקואות.** מקוה חסר שבצד מקוה שלם. אי נמי, בזה עשרים סאה ובזה עשרים סאה ומתערבין המים דרך חריץ או נקב, שיעורו לצרפן ולהכשירן כאילו יש בכל אחד ארבעים סאה:

כשפופרת הנוד כעביה וכחללה. של קנה שנותנין בפי הנוד:

והיינו **כשתי אצבעות חוזרות למקומן.** מתהפכות בריוח בחלל הנקב. ושתי אצבעות שאמרו הם שתי אצבעות הסמוכות לגודל, הראשונות שבפס היד, דהיינו אצבע ואמה:

מפני שהיא מן התורה. חיוב הטבילה במקוה מים הוי מן התורה:

וכן כזית מן המת. ספק יש בהן כשיעור ספק אין בהן כשיעור, ספיקן טמא. ודוקא ברשות היחיד. אבל ברשות הרבים, ספיקן טהור. ואע״ג דאפילו בדרבנן ספק טומאה ברשות היחיד ספיקו טמא, מכל מקום הכא אילו הוו שיעורי דרבנן, היינו מטהרין אותו:

כל שיעמוד. בין עפר בין צרורות בין יבחושים אדומים הגדלין במים, אם עומדין על פי הנקב ממעטין בשפופרת הנוד ואין המקואות מתערבין:

כל שהוא מבריית המים. כגון יבחושים אדומים. ואין הלכה כרבן שמעון בן גמליאל:

ח **העליון מן התחתון.** כגון שהיה העליון מים שאובים ותחתון מים כשרים:

והרחוק מן הקרוב. ולא חיישינן שמא בא אדם והפסיק השקתו ולא עלתה לו טבילה:

מביא סילון של חרס או של אבר. והוא הדין של עץ או של עצם או של זכוכית. אבר, עופרת:

ומניח ידו תחתיו. של הסילון כדי שלא יצאו מים לחוץ כשהוא מתמלא עד שעה שישיק ויתחברו עם המקוה האחר:

אפילו כשערה. דהקלו בשאובה שהיא דרבנן. אבל אם היה העליון חסר מכשיעור ובא להכשירו על ידי השקה להשלימו לכשיעור, אין די בהשקה כשערה, דאפילו רבי יהודה דמיקל טפי בפרק ב׳ דגיטין [דף ט״ו], בעי טופח על מנת להטפיח:

ממלא בכתף. דמאחר שיש במקוה ארבעים סאה מים כשרים, אפילו כל מים שאובין שבעולם אין פוסלין אותו:

ט **לשתי.** מלמעלה למטה:

לערב. מימין לשמאל:

חלוף הדברים. מלמעלה למטה, אין מצטרף. מימין לשמאל, מצטרף. ואין הלכה כרבי יהודה:

נפרצו זה בתוך זה. היינו מלמעלה בראש הכותל. דדוקא כשנסדק הכותל או ניקב ולמעלה בראשו שלם, הוא דבעינן כשפופרת הנוד, אבל כשנפרץ הכותל בראשו והמים מתחברים שם, סגי ברום כקליפת השום וברוחב כשפופרת הנוד:

י **האביק שבמרחץ.** כלי של מתכת משוקע באמבטי ויש בו נקב, דכשנמאסין מי האמבטי מחמת הטבילות פותחים הנקב שבאביק ויוצאים המים שבאמבטי וממשיכין לו מים אחרים נקיים וסותמים הנקב שלא יצאו המים, והמים הנמשכים לאמבטי הן כשרים לטבילה, דלאחר שרחצו בחמין שבמרחץ נכנסים לאמבטי וטובלים שם:

בזמן שהוא באמצע פוסל. לפי שכל המים גרורים על גביו, ומים הגרורים על גבי כלים הרי אלו פסולים:

מן הצד אינו פוסל. דאין המים גרורים על גביו, ואין כאן שאוב אלא מה שבתוכו, ושאר המים הוו להו מקוה כשר סמוך לשאוב, ומים שאובין בצד מים כשרים לא פסלי ואף על פי שנוגעים זה בזה:

אם מקבלת האמבטי רביעית. מים כשרים קודם שיגיעו לאביק, כאילו מקבלת ארבעים סאה דמי, משום דרביעית שיעור מקוה היא מדאורייתא להטביל בה מחטין וצנוריות:

אם מקבל האביק. כלומר כיון דאביק הוא העשוי לקבלה כל שהוא, פסול בכל ענין שיהיה, בין באמצע, בין מן הצד, בין מקבלת האמבטי רביעית קודם שבא לאביק, בין אינה מקבלת:

יא **המטהרת שבמרחץ.** שיקתות המים העשויות במרחץ שנמשכים להם מים צוננים להשתטף בהן כדי לטהר עצמן לאחר שרחצו בחמין, ופעמים שהן שתי שקתות זו בצד זו אלא שהאחת עליונה מחברתה, ויש נקב בכותל שבין שתיהן שהמים יוצאים מזו לזו:

אם יש כנגד הנקב שלשה לוגין. שהנקב רחב וארוך כשיעור שיכנסו בו שלשה לוגין, נפסלה העליונה מחמת המים שאובין שבתחתונהש דחשיב כאילו המים שכנגד חלל הנקב שאובין הן באמצע העליונה, לא מן הצד, ושלשה לוגין מים שאובין פוסלים כשהן באמצע אע״פ שאין פוסלין מן הצד. ורבותא נקט שהתחתונה מים שאובין והעליונה מים כשרים, שדרך המים לרדת ואין דרכן לעלות, ואעפ״כ נפסל העליון. וכל שכן שיפסל כשיהיה הכשר לצד תחתון:

כמה יהא בנקב. השתא אתא לאשמועינן כמה שיעורו של נקב שיצאו ממנו שלשה לוגין בבת אחת:

אחד משלש מאות ועשרים בבריכה. דשלשה לוגין אחד משלש מאות ועשרים [בארבעים] סאה. כיצד, הסאה ששה קבין, והקב ארבעה לוגין, נמצאו ארבעים סאה הן תשע מאות וששים לוג, הרי שלשה לוגין חלק אחד משלש מאות ועשרים בבריכה, כלומר במקוה כשר של ארבעים סאה, ושיערו חכמים שיעור מקוה שמחזיק ארבעים סאה, אמד על אמה ברום שלש אמות, הרי שיעור הנקב המחזיק שלשה לוגין הוא אחד משלש מאות ועשרים מאמה על אמד ברום שלש אמות המחזיק ארבעים סאה. ורמב״ם כתב, שאם היתה הבריכה פחות או יותר מארבעים סאה, מחשבין הנקב בפחות וביותר לפי חשבון זה, כגון אם היה בבריכה עשרים סאה, צריך להיות הנקב אחד ממאה וששים:

אפילו התחתונה מלאה כשרים והעליונה מלאה שאובין. שדרך מים לירד, אפילו הכי אין שלשה לוגין שאובין שבנקב פוסלין את התחתונה:

שלא אמרו אלא שלשה לוגין שנפלו. ואין השאובין פוסלין את המקוה עד שיפלו לתוכו. והלכה כרבי יוסי:

פרק ז

א **יש מעלין.** משלימין לארבעים סאה:

ולא פוסלין. בשלשה לוגין שאובין. וכולהו מפרש כיצד:

הכפור. גשמים שיורדין נקפים:

גליד. מים שקפאו על פני הארץ או על פני המים:

טיט הנרוק. טיט רך ורקיק שנעשה כמו רוק:

אבן הברד כמים. כמים שאובים דאמרינן לקמן פוסלים ולא מעלים. ואין הלכה כרבי יוחנן בן נורי. והלכה כעדותן של אנשי מידבא שעושין מקוה מן השלג אפילו לכתחילה:

נמצאו מעלין. שהשלימוהו:

ולא פוסלין. בשלשה לוגין שאובין. שהרי סאה היא הרבה יותר משלשה לוגין, ולא נפסל המקוה בכך:

ב **המים.** שאובין. בין טמאין בין טהורים:

מי כבשים. מים שכבשו בהן זיתים או מיני ירקות:

ומי שלקות. מים ששלקו בהן שלקות:

והתמד. חרצנים וזגים או שמרים שנתן עליהן מים:

עד שלא החמיץ. דאם החמיץ, נידון כמי פירות:

קרטוב. אחד ששים וארבע בלוג:

פעמים מעלין. כדמפרש, כשיש במקוה ארבעים סאה מים כשרים, ונתן בו סאה מי פירות, ואח״כ נטל סאה ממנו מים ומי פירות מעורבים יחד, הרי כל הסאה של מי פירות שנשארה במקוה משלימים את המקוה:

פעמים אין מעלין. כדקתני במקוה שיש בו ארבעים סאה חסר אחת:

ג **ושינו את מראיו כשר.** דהדחת כלים לא חשיבא שינוי מראה:

ואין פוסלים אותו בשינוי מראה. משום דצבעא לית ביה מששא:

מוחל. מים היוצאים מן הזיתים:

ימתין עד שירדו גשמים. דלמלאות בכתף אי אפשר, דבחסר עסקינן, שהוא נפסל בשלשה לוגין:

ממלא בכתף. דמקוה שלם אין השאובים פוסלים אותו לעולם:

ד **אין בו מראה מים ארבעים סאה.** אם אין במקוה ארבעים סאה שיש בהן מראה מים, לא יטבול באותו מקוה אפילו באותו צד שיש בו מראה מים. ואם טבל, לא עלתה לו טבילה:

ה **ונפלו למקוה לא פסלוהו.** הואיל והן נראין כיין, ומי פירות אין פוסלין בשלשה לוגין:

הכל הולך אחר המראה. אף על פי שאין החלב פוסל המקוה ואין במים שיעור שלשה לוגין לפסול, מ״מ כיון שיש כאן שלשה לוגין שנראין כמים, חשבינן להו כאילו כולן מים. ופוסלין. ואין הלכה כרבי יוחנן בן נורי:

ו **השני טמא.** דודאי חסר שיעור המקוה בטבילתו של ראשון:

אף השני טהור. דאמרינן גוד אחית, והוי כאילו המים שהעלה הראשון בגופו הן מחוברין למי מקוה ולא נחסר משיעורו כלום. ופירשו בגמרא דחגיגה [דף י״ט] דלא טיהר רבי יהודה אלא במעלות דרבנן, כגון שהיה טהור לחולין וטבל להיות טהור למעשר, או שהיה טהור למעשר וטבל להיות טהור לתרומה. אבל לעלות מטומאה גמורה לטהרה, דברי הכל טמא. ואין הלכה כר׳ יהודה:

סגוס. בגד צמר עב, וקורין לו בערבי אלבורנו״ס, ובולע מים הרבה:

מקצתו נוגע במים טהור. ובמקוה שיש בו מ׳ סאה מצומצמות איירי, וטבל בו אדם לאחר שהטביל בו את הסגוס, טהור האיש הטובל אע״פ שנחסר שיעור מקוה בטבילת הסגוס, מאחר שמקצת הסגוס נוגע במים. ור׳ יהודה היא דסבירא ליה דאמרינן גוד אחית:

המים שבתוכן שאובים. וחוזרים ופוסלים את המקוה בשלשה לוגים. שהרי לא היו בו אלא ארבעים סאה מכוונות ונתחסר כשהגביה שפתותיהן מן

המים:

ומעלה אותם דרך שוליהם. כדי שלא יפלו המים שבתוכן למקוה ויפסלו כל מימיו:

ז **הטביל בו את המטה.** שרגליה גבוהות, ואי אפשר להטבילה כולה כאחת במקוה קטן כזה ששיערו מצומצם, אא״כ רגליה שוקעות בטיט:

העבה. שאינו נרוק ואין מטבילין בו:

שהמים מקדמין. להטביל הרגלים קודם שישקעו בטיט, ובמים הוטבלו:

שמימיו מרודדים. שאין המים עמוקים, מחמת שהמקוה רחב והמים מתפשטים בכולו. ואע״פ שיש בו ארבעים סאה, אין כל גופו מתכסה במים בבת אחת:

כובש. לצד אחד של מקוה:

אפילו חבילי עצים וקנים. ואע״ג דנראה כמקוה שחלקו, אפילו הכי הואיל והמים נכנסין ביניהן, לא הוי חלוק. וכובש דנקט, מפני שהעצים והקנים צפים על פני המים, וצריך לכבוש עליהם אבנים כדי שיכנסו תחת המים:

היה מוליך ומביא במים. מנענע המים בידיו:

כיון שעבר הגל. של מים על המעלה של מקוה שהמחט מונח בה וצפו מי הגל על המחט, טהורה. ולפי שהמחט דקה וקטנה וירא פן תפול במים, דרך להטבילה כן:

פרק ח

א **ארץ ישראל טהורה.** ואפילו עיירות של כותים שבתוכה. שלא גזרו טומאה אלא על ארץ העמים בחוצה לארץ:

ומקואותיה טהורים. ולא מחזקינן להו בשאובים, דסתמא בהכשר נעשו:

לבעלי קריין. להתירן בדברי תורה. דבעל קרי אסור בדברי תורה עד שיטבול, וכי טביל אפילו במקוה שכל מימיו שאובין מותר:

אפילו נתמלאו בקילון. שמילאו מים בכתף ושפכו לתוך גומא, ומאותה גומא יש דרך שהולכים המים למקוה:

שחוץ למפתח. חוץ לפתח המדינה:

כשרים אף לנדות. להתירן לבעליהן, ואע״ג דאיכא איסור כרת. ולא חיישינן שמא חסרים היו ונפלו עליהם מים שאובים ונתמלאו, דחוץ לפתח המדינה אין רגל בני אדם מצויין שם:

לפנים מן המפתח. לפנים מפתח המדינה:

ופסולים לכל הטמאים. שבני אדם מצויין שם הרבה וממלאים בכתף מים ונותנים שם לכבס ולרחוץ:

מפני הכביסה. שיש לומר חסרים היו ונפסלו מן הכלים שמכבסים שם:

והרחוקים טהורים. שאין מכבסים בהן וליכא למיחש להכי. ואין הלכה כר׳ אליעזר:

ב **חלוקים.** שמטיף טפין חלוקים כמין שלשלת:

בתחילה. בתחילת הטלת מי רגלים:

טהור. דלאו מין קרי הוא, אלא מעצירת השתן הוא בא:

באמצע ובסוף. של הטלת מי רגלים, טמא, דמין קרי הוא:

ונמשכים. מי רגלים מדובקים:

טמא. דמין קרי הוא:

לבנים כעכורים. ובתחילה טהור, באמצע ובסוף טמא. ואין הלכה כרבי יוסי:

ג **המהרהר בלילה.** ורואה שבא על האשה, וכשניעור משנתו מצא בשרו חם ולא מצא טפת קרי:

טמא. דודאי ראה קרי אלא שנאבד במיעוטו בבגד:

הפולטת שכבת זרע ביום השלישי טהורה. כגון ששמשה בחמישי בשבת, ופלטה בשבת, לא שנא שמשה בתחילת ליל חמישי דאשתהי הזרע במעיה ארבע עונות שלימות ליל חמישי ויום חמישי ליל ששי וששי, לא שנא שמשה חמישי עם חשיכה, דלא אשתהי אלא מקצת חמישי וליל ששי וששי, דלא

איכא אלא שתי עונות שלימות. שהעונה היא או יום או לילה:

ר׳ ישמעאל אומר. בא לחלוק ולומר דפולטת בשלישי לשמושה טמאה, אבל פולטת ברביעי, טהורה. מיהו מודה הוא דמקצת היום ככולו, דלא הקפידה תורה אלא במנין הימים ולא במנין העונות:

ופעמים שהן ארבע עונות שלימות. כגון אם שמשה בליל (רביעי) [חמישי] עם חשיכה, פליטתה טמאה עד תחילת ליל שבת:

ופעמים שהם חמש עונות. כגון אם שמשה בתחלת יום רביעי בעלות השחר, ופליטתה טמאה עד ליל שבת:

פעמים שהן שש כגון ששמשה בתחילת ליל רביעי והיא טמאה עד תחילת ליל שבת, נמצאו שש עונות שלימות:

ר׳ עקיבא אומר לעולם חמש. עונות. ואם יצאה מקצת עונה ראשונה, נותנים לה מקצת עונה ששית להשלים חמש עונות, דכל הפולטת בתוך חמש עונות שלימות, טמאה. והלכה כר׳ אליעזר בן עזריה:

ד **טמאה.** הטפה של שכבת זרע שפלטה:

טהורה. ואפילו טומאה דרבנן ליכא:

ולא כבדה את הבית. לא קנחה את עצמה עד שלא ישאר בה לחלוחית של שכבת זרע:

כאילו לא טבלה. דחיישינן שמא תפלוט טפת שכבת זרע שנשאר לה באותו מקום:

לכשיטיל מים טמא. שמא נשתייר מן הקרי בתוך האמה ויוצא עם השתן:

בילד ובבריא טהור. שיוצא בכוח ואין משתייר. ועד כמה קרוי ילד, כל שעומד על רגלו אחת וחולץ מנעלו ונועל מנעלו, ואפילו בן שמונים שנה. והלכה כר׳ יוסי:

ה **טהורה מטומאתה.** מטומאת נדה, ומותרת לבעלה:

אבל טמאה על גב רוקה שנתלש על המעות קודם טבילה, וטמאה מתורת מגע דרוקה מטמא במגע ובמשא:

נתנה שערה בפיה. ולא באו המים בשערה:

קרצה שפתותיה. דחקה שפתותיה ביותר זו בזו:

כאילו לא טבלה. ואסורה לבעלה כמו שהיתה:

האוחז באדם ובכלים ומטבילן טמאין. דבמקום אחיזתו לא באו מים:

ואם הדיח ידיו במים טהורים. לפי שהמשקה שעל ידיו מתחבר למי המקוה ושוב אין כאן חציצה:

ר׳ שמעון אומר ירפה וכו׳ ואין הלכה כר׳ שמעון:

בית הסתרים. כגון תוך האוזן ותוך החוטם ותוך הפה:

בית הקמטין. של שחי ושל ערוה. אי נמי, קמטין של זקן וזקנה שבשרם נקמט:

אין צריך שיבואו בהן מים. דכתיב (ויקרא ט״ו:י״א) וכל אשר יגע בו הזב וידיו לא שטף במים, וכי בשטיפת ידים נטהר הזב, והלא טבילת כל הגוף במים חיים הוא צריך, אלא לומר לך מה ידיו בנראה, אף כל בשרו בנראה, פרט לבית הסתרים. ואף על פי כן אמרו חכמים לעולם ילמד אדם בתוך ביתו שתהא אשה מדיחה קמטיה בשעת טבילה, דנהי דאין צריכין לבוא בהן מים, מקום הראוי לביאת מים בעינן:

פרק ט

א **אלו חוצצין. חוטי צמר וחוטי פשתן והרצועות.** שהבנות מקלעות בהן שער שבראשן, והן מהודקות בשער שבראש ומונעות המים מליכנס בשער:

של צמר ושל שער אין חוצצים. ואין הלכה כר׳ יהודה בשל צמר, אבל בחוטין של שער מודים לו חכמים, לפי שהמים נכנסים בהן. ודוקא חוטים שבראש, חוצצין. אבל של צואר, אין חוצצים, שאין אשה חונקת את עצמה:

ב **קלקי הלב.** שער שבחזה כנגד הלב שנסתבך ונעשה כעין שרשרות, והן נמאסות מן הזיעה:

ובית הסתרים באשה. מפני שהשער נאחז ומסתבך באותו מקום מחמת הזיעה והטינוף והלכלוך. ודוקא באשה נשואה שמקפדת על עצמה שלא תתגנה על בעלה הוא דבית הסתרים הוי חציצה, אבל בפנויה דאינה מקפדת, לא הוי בית הסתרים חציצה:

לפלוף. צואת העין:

גליד. ריר היוצא מן המכה שמתיבש ונעשה גליד:

ושרף היבש. אם היה על בשרה מן השרף הנוטף מהאילנות או מן הפירות, ונתיבש שם:

גלדי צואה שעל בשרו. שנתיבשה ונעשית גליד:

והמלמולין. כשידיו של אדם מלוכלכות בטיט או בבצק או בזיעה ומולל ידו אחת על חברתה נעשה על ידו כמין גרגירים של שעורים:

בשל מרקה. טיט השרוי בלובן ביצה, עשוי לתקן בו הכלים שנסדקו, שאין המים ממחין אותו. מרקה, לשון תמרוקי נשים. ואין הלכה כר׳ יוסי:

יתדות דרכים. טיט שנתמעך על ידי הלוך בני אדם שמהלכים עליו. וכשהוא לח נקרא גץ יוני, וכשהוא יבש, נקרא יתד הדרכים, שקשה להלך עליהן ונראה כמהלך על גבי יתדות:

שאין טובלין בהם. אם היה במקוה טיט כזה:

ולא מטבילין אותן. אם היה על בשרו. ויש מפרשים, ולא מטבילין אותם אם נטמאו מימיו, דלא סלקא השקה במקום הטיט:

הקומקום. כלי נחושת שמחממים בו המים, ומחמת העשן והשלהבת שעולה על גביו נעשה סביביו פחמין:

אלא אם כן ישפשף. הפחמין שעל גביו:

ג ובית הסתרים באיש. דאיש אינו מקפיד. ואפילו אשה אין מקפדת אלא נשואה כדפרישית:

ושאינו מקפיד עליו אינו חוצץ. והוא שלא יהיה על רוב גופו. ופסק ההלכה לענין חציצה, רובו ומקפיד עליו, חוצץ דבר תורה. מיעוטו, כלומר אם הדבר החוצץ הוא במיעוט הגוף, אע״פ שמקפיד עליו, אינו חוצץ מן התורה, אבל חכמים גזרו על רובו שאינו מקפיד משום רובו המקפיד, ועל מיעוטו המקפיד נמי משום רובו המקפיד. ולא גזרו על מיעוטו שאינו מקפיד אטו מיעוטו המקפיד, דהיא גופא גזירה, ואנן ניקום ונגזור גזירה לגזירה:

ד **לפלוף שבעין.** בלח אינו חוצץ, ביבש, חוצץ. ושחוץ לעין דלעיל, בין בלח בין ביבש, חוצץ. וטעמא הוי, דחוץ לעין אדם מקפיד בין בלח בין ביבש. בתוך העין, ביבש מקפיד, בלח אינו מקפיד:

כשות של קטן. כמין שער נולד בבשר הקטנים, כעין שער הנולד בקשואין שקורין פאקו״ס בערבי, ואותו שער קרוי בלשון משנה כשות של קישות, כך שער של קטן הדומה לו קרוי כשות של קטן, והנשים קוראות לו שער שוטה:

לא טמא. אם נגע טומאה באותו שער לא נטמא הקטן:

ולא מטמא. אם היה הקטן טמא באחת מאבות הטומאות, ונגע אדם באותו שער ולא נגע בבשרו, לא נטמא הנוגע, דלא חשיב שער זה יד להכניס טומאה ולהוציא:

ה **והמור.** מוסקו בלע״ז. ויש ספרים גורסים וחמר:

דרגש. מטה קטנה. תרגום וישבת על מטה כבודה (יחזקאל כ״ג:מ״א) דרגשין:

על הנקיים חוצצין. משום דקפדי עליהן:

בלוסין. מלוכלכים. ודומה לו בגמרא בפרק כלל גדול [שבת דף ע״ו] עיסה בלוסה:

אינן חוצצין. דלא קפדי עליה. והיינו טעמא דמטות בעל הבית ועני:

איכוף. כמו אוכף. והוא של עור שמשימין על החמור כשנושא המשא:

זקקים. נושאי הנודות של עור. לשון זיקא בין מליא בין חסרה שריא, במסכת עבודה זרה (דף ס׳):

אינו חוצץ. שאין מקפידין על הלכלוך:

עד כאיסר האיטלקי. שהוא רוחב כארבעה גרגרי שעורה, חוצץ. פחות מכאן, אינו חוצץ. ות״ק לא יהיב ביה שיעורא, אלא אפילו פחות מכאיסר חוצץ. והלכה כתנא קמא:

ו **משני צדדים.** שעובר משני עברי הבגד:

של בנאים. תלמידי חכמים שעוסקים בבנינו של עולם. וקפדי על רבב שבבגדיהם, דאמר ר׳ יוחנן כל תלמיד חכם שנמצא רבב על בגדיו חייב מיתה:

ושל בור. גרוע מעם הארץ. ולא קפיד על לכלוך שבבגדיו אלא א״כ יוצא מעבר לעבר. ומרדעת דאמרן לעיל דחוצץ, היינו שעובר משני צדדין. דלא תהא מרדעת חשובה מבגדו של עם הארץ. והלכה כרבי יוסי:

ז **זפתין.** זופתי חביות. אי נמי, עושי הזפת:

מפסלי אילנות. שנוטלים הפסולת מן האילנות. פירוש אחר, כורתי האילנות. לשון פסל לך, שכורת הענפים מן האילן כדי שיתעבה ויגדיל גופו של אילן:

של קייצין. השוטחים לחמה ליבש פירות של קיץ. פירוש אחר, מלקטי קוצין. וכל הני לא קפדי אלכלוך המטפחות שלהם. ואין הלכה כרבי יהודה:

פרק י

א **כל ידות הכלים.** כגון יד הקרדום וכיוצא בה שהכניסה בברזל:

שלא כדרכה. בעיקום:

ולא מירקן. לא גמר הכנסתן. לשון ומירק אחר שחיטה על ידו, במסכת יומא [דף ל״ב]:

או שמירקן. שגמר הכנסתן ונשברו:

כלי שהטבילו דרך פיו כאילו לא טבל. דכל כלי שבתחילת הכנסתו במים כופהו על פיו, אין המים נכנסין לתוכו לעולם אפילו מכניסו כולו, עד שיטנו:

בלא הזיבורית. שלא הטביל בית ידו, או דבר נוסף שיש בכלי באחת מקצותיו. ולהכי קרו ליה זבורית, שאינו עיקרו של כלי. ואין המים באין בהן עד שיטנו על צדו. וכל הני דמתניתין כולהו טעמא [כדי] שיבואו המים בכולן:

קלמרין. כלי שמניחין בו את הדיו. וכן קורים אותו בלשון רומי קלמר״ו. ויש מהן שפיהן שוקע לתוכן כדי שלא ישפך הדיו אפילו אם יהפך על פיו. ואם הטבילו כדרכו, אין המים נכנסים בחלל השקוע שסביב פיו מבפנים, לפיכך צריך לנקב מן הצד:

ב **הכר.** הוא ששוכב עליו:

הכסת. הוא שמשים תחת מראשותיו:

שיבואו בהן המים. לתוכן. שדרך כר וכסת של עור להכניס ולהוציא מה שבתוכן:

כסת עגולה. וקטנה שעושים השרים תחת מראשותיהן:

הכדור. פלוט״א:

והאמום. דפוס שעושים עליו את המנעל. והוא עשוי מעור וממלאים אותו בשער או במוכין:

והקמיע. של כתב או של עקרין מחופה עור:

ותפלה. של יד או של ראש:

אינן צריכים שיבואו בהן המים. לפי שאין דרך להכניס ולהוציא מה שבתוכן:

ג **קשרי העני.** בגדיו של עני שנקרעו וקשרן, הקשר ההוא אינו עשוי להתיר לעולם, הלכך אינו צריך להתירו בשעת טבילה כדי שיבואו עליו מים:

והנימין. נימין ופתילין שתולין על שפת הסדין לנוי ועושין בהן קשרים, ואינן עשויין להתיר לעולם:

וחבט של סנדל. אזנים שיש לרצועות של סנדל, אין צריך להתיר הקשר שלהן בשעת טבילה, שאין אותו קשר עשוי להתיר:

בזמן שהיא חוצה. שהקשר חוצץ, שאין המים נכנסים לתוכה. ואימתי יהיה זה, כשהקשר מהודק יפה ואז אינו עשוי להתיר. ולפי שהוא עשוי להתקיים, אין צריך להתירו בשעת טבילה:

ושל זרוע. קשר של תפלה של יד:

בזמן שאינה עולה ויורדת. דמיהדק הקשר הרבה, ואין הרצועה עולה ויורדת בו:

ואזני החמת. אזני הנוד יש בהם קשרים מהודין:

תורמל. כיס גדול של עור שנושאין הרועים. ובלשון מקרא קרוי ילקוט:

ד **פרקסין.** לבוש התחתון שעל הבשר, והוא פתוח בכתפים, וכשלובשו קושרו על הכתף, ובשעת הפשט מתירו:

ושפה של סדין צריך למתח. הקמטים שיש בשפתו העליונה, כדי שיבואו המים בין אותם הקמטים:

למתח. לפשטן ולמשכן. כמו וימתחם כאוהל לשבת (ישעיה מ׳):

ושנץ של סנדל. רצועות שקושרו בהן:

שיבעבעו. כשמטביל אדם בגד במים, עולין כמין אבעבועות במים. וכשהן מכובסים ומשקה טופח עליהן, משהתחילו המים לבעבע, טהרו, לפי שהושקו המים הבלועים בו למי המקוה. אבל כשהן נגובים אין המים באין בכולו עד שינוחו מבעבוען. שכשאדם מטביל סדין ואין יכול לשטחו שאין המקוה רחבה כל כך, תוחבו במים כשהוא מקופל ומתוך כך מבעבעים המים, וכשנחין מבעבוען בידוע שבאו המים בכולו:

ה **מטבילן עד מקום המדה.** והשאר אין צריך טבילה, דכל העומד ליחתך כחתוך דמי. ולא הוי חציצה למקום החתך עצמו, דבית הסתרים דכלים אין טעון ביאת מים כמו באדם. ויתירים בית הסתרים דכלים על בית הסתרים דאדם, דאילו בית הסתרים דאדם נהי דאין טעונים ביאת מים בעינן ראוי לביאת מים, ובית הסתרים דכלים אפילו ראוי לביאת מים לא צריכי, דאין אדם מקפיד שם:

ר׳ יהודה אומר כו׳ ואין הלכה כר׳ יהודה:

מטבילן עד מקום המדה. עד ארבעה לגדול ועד עשרה לקטן, והשאר טהור ואין צריך טבילה, ואפילו כלתה מדה לחצי טבעת שבשלשלת אין צריך להטביל אלא עד חצי טבעת:

ר׳ טרפון אומר עד שיטביל את כל הטבעת. שכלתה המדה לחציו. ואין הלכה כר׳ טרפון:

ו **אין מטבילין חמין בצונן.** דאוכלים ומשקין אין להם טהרה במקוה, אלא המים שנטמאו בלבד, מטעם השקה וחיבור, ואין השקה מועלת אלא במין עם מינו, חמין בחמין ויפים ביפים ומרים במרים. אבל מין בשאינו מינו אין השקה מועלת בהן ולא נטהרו המים:

מלא משקין. כגון יין ושמן ומי פירות וכל משקין חוץ ממים:

כאילו לא טבל. משום דחייצי. ודוקא שלא נשתנו מראיהן, שלא נתבטלו במים:

מלא מי רגלים רואין אותן כאילו הן מים. דמי רגלים מין מים הן, וכשהשיקו עליהן מי מקוה נעשו חיבור להן ולא חייצי ונטהר הכלי. ויש ספרים שגורסין, רואין אותן כאילו הן יין, ואם היו משתנים מראיהן וחוזרים למראה מים, מתבטלים במים ונטהר הכלי. וכגירסא זו מוכח בתוספתא:

מלא מי חטאת. מים שנתקדשו באפר פרה, ומהם מזים על טמאי מתים:

עד שירבו המים על מי חטאת. שיהיה רוב הכלי פנוי כדי שירבו מי מקוה הנכנסים בו על מי חטאת שהיו בתוכו. ואם לאו, עדיין הוא בטומאתו והרי הן כשאר משקין שחוצצין בין הכלי ובין מי המקוה:

כור. שלשים סאין:

ואין בו אלא רביעית. מי חטאת. או שאר משקין:

כאילו לא טבל. דסבירא ליה לרבי יוסי, רביעית משקין או רביעית מי חטאת שבתוך הכלי, פוסלין בטבילה, וחוצצין אפילו בתוך כלי גדול, עד שיסיר הרביעית של משקין או של מי חטאת ויחזור ויטבילו ריקן. ואין הלכה כר׳ יוסי:

ז **כל האוכלים מצטרפין.** אכל אוכלים טמאים מכמה מינים ויש בכולן כחצי פרס שהן שני ביצים לרש״י וביצה ומחצה לדברי רמב״ם, מצטרפין לפסול גוייתו מלאכול בתרומה. וכן שתה מכמה מינים של שבעה משקין שהם מים יין שמן דבש חלב דם טל, שאלו בלבד נקראין משקין, כולן מצטרפין זה עם זה לפסול את הגויה ברביעית הלוג, דכתיב (ויקרא י״א:ל״ד) מכל האוכל אשר יאכל וכל משקה אשר ישתה, לימד על האוכלין שכולן מצטרפין ועל משקין שכולן מצטרפין:

שעשו בו שאר משקין. לפסול את הגויה:

כמים. ואין שאר משקין פוסלין את המקוה בשלשה לוגין כמים. אי נמי, אין שאר משקין משלימין שיעור מקוה לארבעים סאה כמים, דכתיב מקוה מים, ולא מקוה של שאר משקין.

ח **שתה משקין טמאין.** שאר משקין חוץ ממים:

שאינן טהורים בגוף. לא עלתה להן טבילה בטבילת הגוף, דאוכלין ומשקין חוץ ממים אין להם טהרה במקוה:

אבל שתה מים טמאין וטבל. טהורים בגוף. שיש להן טהרה במקוה על ידי השקה:

הרי היא כמות שהיתה. טהורה כמות שהיתה, שהוא מציל עליה בעודה בלועה שלא תיטמא:

טובל ואוכל בתרומה. דטומאה בלועה אינה מטמאה אחרים:

בזמן שהוא נראה. על גופו מבחוץ:

טובל ואוכל בתרומה. לא שנא חץ טמא ולא שנא חץ טהור, אינו חוצץ בטבילה כל זמן שאינו נראה: